

KURDISTAN

Herri bat ixildua da

530.000 km². Hamar milioitik gora herritar. Bost Estatutan banaturik. Kurdiarrak ixiltasunean gelditu dira. Gure mundu «zibilizatu» honek, Herri bat nola garbitzen den ikusi du. Aldika, hil zorian botatzen zituèn garrasiak entzun ditugu. Berehala ixiltasuna. Martxoaren azkenaldian eta apirilaren lehen egunetan, Europa aldeko egunkari gehienek eman dizkigute Kurdistaneko dramaren albisteak. Orain ez dugu ezer entzuten. Eta gure mundu «zibilizatu» hau lasai geldituko da, eta laster ahantziko du Iraqueko gobernariak kurdiarren arnasa* nola ito duten.

Kurdiar gehienak musulmanak dira; baina ez arabiarak. Eta arabiarrek ez dute kurdiarren herri burruka begi onez ikusten. Bost Estatutan banaturik dago Herri osoa. SESBen edo Sobietar Errepublikak Sozialisten Batasunean 150 bat mila bizi dira; Syrian milioi erdi bat; 5 bat milioi Turkian; 4 milioi inguru Iranen; eta 2 milioi Iraquean. Azken aldian beren askatasunaren aldeko burruka Iraquean eraman dute batez ere. Baina kurdiarren burruka* etengabea izan da XX. mende hontan guztion. Kurdistan ez da inoiz Estatu bereizia* izan; baina XIX. mendeko azken urteetatik honantz bere nazionalismoa sendotuz eta indartuz etorri da. Baina behin eta berriro Estatuak ezarri dioten zapalkuntza gogorra izan da; eta ba dirudi, kurdiarren askatasunaren aldeko burruka luzararako ixildu dela.

Munduko lehen gudate nagusiaren ondoren, kurdiarrek autonomia on bat lortu zuten. Baina, handik hiru urtetera eta Ingalaterrak eta Turkiak egiten duten akordioaren ondoren, autonomia hura* suntsituta* gelditzen da, Turkian bereziki. Eta, hain zuzen ere, lehen eta bigarren gudate nagusien artean ezarriko dio Turkiak Kurdistanian zapalkuntzarik makurrena, hango herritarrek milaka eta milaka garbituz. Eta Herri osoa herri bezala suntsitu nahiz, kurdiar hizkuntza, ohiturak eta kultura osoa kondentzen dituzte turkoek: kanpoan kurdiaraz argitaraturiko libururik ere ez dago sartzerik Turkiara.

SESBeko kurdiarrek, Sobietar Batasunean beste herri txikiak duten autonomia bera dute. Iranen, izan dituzte beren tirabirak kurdiarrek Estatuarekin. Baina hemengo Gobernuak bigunagoa izan da haiekin eta laguntza handia ere eman die azken urteotan, Iraquean burruka gogorra zeramatarik. Syrian, berriz, kurdiar ez da ofiziala, baina gainerakoan beren hizkuntza erabiltzeko askatasuna dute kurdiarrek; hala ere, erne dago Syriako Gobernuak, kurdiar nazionalisten ekinaldiak itotzeko.

Azken urteotako burrukarik biziana Iraquean eraman dute kurdiarrek. Iraquean, petrolio iturrietan hirutarik bi Kurdistanen daude. Eta azken hamairu urteotan kurdiarrek jasan* duten zapalkuntzaren arrazoin nagusia horte dago; baina kurdiarrek Iraquean daramaten burruka* aurretikoa da. 1930.ean eta 1933.ean sortu ziren matxinadetan nabarmendu zen, gaur arte kurdiarren buruzagi izan den Mustafa El Barzani. Munduko bigarren gudate nagusian berriz asaldatu* dira kurdiarrek, El Barzani bera buru dutela; baina Ingalaterrako airekoek zapalduko dute kurdiarren ekinaldia. 1961.ean ekin zitzaizkion kurdiarrek benetako gudu harmatuari, eta urte batzuren buruan lurralde on bat kontrolatu ere egin zuten. Garai hontan Sobietar Batasunaren laguntza zuten kurdiarrek, bai diplomazia-

ren eta bai harmen a' etik ere. Eta 1966.ean, hain zuzen ere, kurdiarrek autonomi moduko bat lortu zuten Bagdadeko Gobernuagandik. Baina, lau hilabete geroago eta Sobietar Batasunaren laguntzarik gabe —honek Bagdadeko Gobernuarekin akordioa egin berri baitzuen—, berriz ekin zitzaizkion kurdiarrek burruka harmatuari.

Azkenik, 1970.ean konpondua zela zirudien kurdiarren eta Bagdaden arteko istiluak,* Kurdistanen autonomia lortzen zuelarik Estatuaren barnean. Baina, poliki poliki eta urte gutitan, hutsean gelditzen da autonomia hura, Bagdadeko Gobernuak hautsi egin baitzuen akordioa, Kurdistanen hiru probintzia —bata petrolio iturri handia— bereganatzen zituelarik. Horregatik, berriz ere, Mustafa El Barzani eta beronen Herria gudate latzari ekin zitzaizkion 1974.ean.

Iranen, Amerika zalea da Gobernuak; Iraquean, berriz, sozialista eta SESBen aldekoa. Horregatik, Iraneko Gobernuak laguntza handia eman die kurdiarrei, harmatan* batez ere; eta horrela eutsi* ahal izan diote kurdiarrek beren burrukarik, Iraqueko hegazkinen eta harmada* organizatuen kontra. Baina aurtengo martxoaren lehen egunetan Iran eta Iraq akordio batetara heldu dira, beren muga arazoak konpontzeko. Eta hementxe etorri da kurdiarren zoritxarra, Iranen laguntzarik gabe eta beren mendietan inguratuta gelditzen zirelarik.

250.000 mila bat kurdiar ziren Iranera ihes eginak, honek apirilaren lehenean mugak hetsi* dizkien arte. Iraquean amnistia eskaini die kurdiar horiei, berriz ere beren lurraldeetara itzultzekotan. Baina Iraquean kurdiarren arazoa behin eta betiko garbitu nahi du; eta horregatik kurdiarrek beldur dira beren etxera itzultzeko, Bagdadetik ez baitu bere amnisti agintzaria* bete eta bai Iranetik etorri diren kurdiar asko garbitu. Bitartean, beste aldetik, Turkiak ere hetsi egin die muga, iheska zihoazen kurdiarrei. Turkia beldur da, Iraquetik datozkion kurdiarrek, bere lurraldean zapaldu eta itota dadukan kur-

diar herrialdea asaldatuko ote duten. Horregatik, biderik «egokiena» eta errazena aukeratu du Ankarako Gobernuak. Honela, ez batera eta ez bestera, Irakeko Gobernuaren hatzaparretan gelditu da Kurdiar Herria; eta ez dago zalantzarik, Irakek bere neurri zapaltzaileak hartuko dituela, Kurdistanen arazoa betiko ehorzteko,* eta hain berezia den Herria irensteko.

Estatu gehien axolagabekeriaren «babesean» eta beste Estatu batzuren adiskidego edo etsaigoen* «sareetan» egin da Kurdistanen mende hontako historia larria, beronen bizkarretik egin baitute beren politika eta burutu* baituzte beren akordioak. Baina Estatu haundien harmadek, gobernariak eta interesak orainokoa lortu duten bakarra zera da: Herri bat beren artean banatzea eta ixileraztea; baina ez Herri baten bizinahia eta indarra suntsitzea.

«Herri bat dagoenean, ez du inork nazionalismo oldea* geldieraziko», esan du Mustafa El Barzani buruzagiak. Irakeko, Iraneko, Syriako, Turkiako eta Sobietar Batasuneko gobernamoldeak oso diferenteak dira: ezkerrekoak, erdikoak eta eskuinekoak. Baina, nola edo hala, denak bat etorri dira, Kurdiar Herriaren suntsipena «erabakitzekoan». Hala ere, Mustafa El Barzani ez du galdu bere esperantza; eta ez du uste, «bosten» artean ere kurdiarren askatasun arnasa itoko dutenik. **(Patxi Kortabarria)**

TXILE

Askatasun osoa Pinochet jeneralarentzat

Txileko Gobernuak 17 ministruek (14 militar eta 3 herriarri) dimisioa presentatu diote Pinochet jeneralari. Eta hori, «askatasun osoa» honi emateko, ekonomiazko krisia konpon dezan.

Hankaz gora dabil ekonomia Txilen. Ihaz 37 % garestitu zen bizimodua, eta aurtengo lau hilabeteotan 61 %. Pinochet jaunak ekonomiazko estategia nahitaez aldatu behar du. Politikazko diktadura aski* ez delarik, ekonomiazkoa ere ezarriko du oraingoan. Eta gero zer?

Kobrearekin Pinochet jaunak ez du zorte onik izan,

Pinochet jenerala (jezarria)

merketu egin baita ihaztik hona ere. Bestalde, ez du kanpoko laguntzarik. Pariseko Club delakoaren bilkura, esaterako, sine die gerorako utzi da. Eta arazo hori ez da bihar konponduko. Ez da konponduko, Txilen giza askatasunak eta eskubideak onhartzen ez diren arteino.

Herrigizonak sartuko omen ditu oraingoan Pinochet jeneralak Gobernuan. «Herrigizon apolitikoak» izango dira. «Normal» itxura eman nahi dio Txileri, antza.* Zer ez

doa, bada, horren* ondo Txilen, Pinochet jauna? **(Joanes Lekerika)**

FRANTZIA

Bide guztiak Lisboara

Bide guztiak Erromara eramaten omen dute. Frantzia, gaur behintzat, denek Lisboara eramaten dutela, hortaz ez dago dudarik. Hemen modan dago Portugal, Portugal berria.

Portugalen etorkizuna, batipat* bilakabide* iraultzaileak azkartu denetik, horrek interesatzen ditu gizarte aztertzaileak. Higidura* hortan, bi arazo dira nagusi: militarren eginkizuna eta alderdi politikoen jokoa.

Batzuk, militarrek gero eta indar eta aginteremu* gehiago hartzen ari direla azpimarkatzen dute. «Harmadak* sakelean sartzen du iraultza» idazten du Michel Colomès kazetariak **Le Point** astekarian. **L'Humanité Rouge** ezker puntako aldizkariak dioenez, militar horiek sozial faxismoaren botak janzteko aldatu dituzte faxismoarenak. **Rouge** trotskisten aldizkaria ere ez da militarretaz gehiegi fidatzen; nahiago du langileen ekintza.

Eztabaidarik gehienak, alderdi politikoez zer egiten duten eta zer egin behar luketen eta nola jokatu behar luketen aztertzerakoan datoz. Ez dakit Portugalen hala denentz.* Frantzia bai behintzat. (Sarritan, gainera, Portugal ahotan erabili arren, Frantziak mintzo dira.) Frantziako AK Portugaleko Alderdi Komunistarekin ados dago, honen kontrako kritika guztietan eskuindarren jokoa salatuz. Frantziako Alderdi Sozialista Portugaleko Alderdi Sozialistaren jokabidearen alde dago, eta demokraziaren garantia AS dela deklaratu du Mitterrandek.

Politikari asko joaten da Portugalera. Politik eta gizarte gaitaz diharduen asko ere han ikusi da: Althusser, esaterako.* Baina, Bazkotan,* batez ere ezkertiar pila handi bat joan zen hara Frantziatik. Portugaleko burkide* «ezikasiei», hauteskunde* garaian, Frantziako taldeek duten esperientziaren berri emateko. Han ikusi dira maoistak, etab. Espontaneismoa defendatu arren, politikan eta iraultzan deus* ez baita inprobisatzen.

Lisboak Europako pizti arraroa dirudi, Europako Kuba. Publizitateak aldarrikatzen* duen Portugaleko «haizea noa», dirudienek, turistek ez baina (beldur dira hauk*) politikariak arnastuko* dute. Parisen jadanik* «udaberri berorik» ez dagoenez gero, ea, bada, Lisboan beroago egiten duen! **(Joanes Lekerika)**

ERRUSIA

«Hogeigarren Mendea» Moskun

Argitaratu berria da Moskun aldizkari bat, ezkutuko agerkari bat, baimenik gabe aterai* eta ixilean banatua.

«Hogeigarren Mendea» du titulutzat aldizkari honek. Bizpahiru hilabetero argitaratuko da. Asmo gidaria ere ezaguna da, hots,* «Sobietar Batasunean gizarte sozialistaren hazkundera,* sozialismoaren eta demokraziaren elkar hartzeari esker». Idazleak zein marxistak zein ez marxistak izan daitezke: ez dago puntu horretan lege jakinik.

Lehen zenbakia, esan dugunez, argitaratu berria da: daktilografiaturiko hirurehun bat horri. Ba dago hor zer irakur: kontzentrazio zelaietatik itzultako baten oroitzapenak, Soljenitsynek Sobietar Batasuneko agintariei egindako eskutitzaren aurkako erantzun bat, literatur iker-tzapen bat, Stalin eta stalinismoari buruzko estudio bat, etab.

Aldizkari honen zuzendaria Roy Medvedev da. Historilari marxista hau oso ezaguna da. Alderdi Komunistatik jaurtikia izan zen. Marxista segitzen du. Eta demokrazia